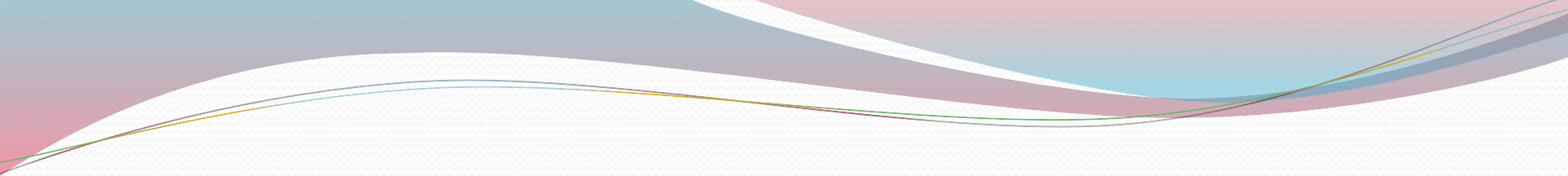

Аудиттің стандарттары мен аудиттің мамандық этикасы

Қарастырылатын сұрақтар

- 1. Аудиттің нормативтік реттелуі.
- 2. Қазақстандағы халықаралық аудит стандарттары
- 3. Аудиттің фирмаішілік стандарттары
- 4. Аудиттің мамандық этикасы

-
- **Негізгі түсініктер:** аудит қағидалары, аудит стандарттары, жалпы стандарттар, жұмыс стандарттары, фирма ішілік стандарттар, аудиттің мамандық этикасы, кәсіби аудиторлардың этикалық Кодексі

Аудиттің нормативтік реттелуі

- Аудиторлық тексеру нәтижелері маңызды басқару шешімдерін қабылдауға негіз болады. Сондықтан халықаралық тәжірибиеде аудиторлық қызмет тек кәсіби аудиторлық ұйымдармен ғана емес, сондай-ақ мемлекеттік масштабта реттеле алады.
- **Нормативтік-құқықтық реттеу дегеніміз**- бұл, аудиторлық тексеру жүргізу объектісінің жұмыс істеуін заңда, нормативтік құжаттарда, ережелерде қарастырылған нормалар мен ережелерге қатысты зерттеу. Аудиторлық қызметті реттеуші негізгі нормативтік-құқықтық құжаттарға ҚР “Аудиторлық қызмет туралы” Заңымен қатар аудиторлық қызметке тікелей және жанама реттейтін заңдар (ҚР “Әкімшілік құқық бұзушылық туралы” Кодексі, ҚР Қылмыстық Кодексі, Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі, ҚР-ның “Лицензиялау туралы” заңы) және басқа да нормативті құжаттар жатады

- “Аудиторлық қызмет туралы” заң Қазақстан Республикасында аудиторлық қызметті жүзеге асыру процессінде мемлекеттік органдардың, заңды және жеке тұлғалардың, аудиторлар мен аудиторлық ұйымдардың арасында туындайтын қатынастарды реттейді. Бұл заң Қазақстан Республикасында аудиторлық қызметті реттейтін бірінші деңгейдегі құжаттарға жатады.
- Заңдар мен нормативтік актілер қаржылық қорытынды есепке қатысы бойынша едәуір ажыратылады. Кейбір заңдар немесе нормативтік актілер субъектінің қаржылық қорытынды есебінің нысанын немесе мазмұнының, есепке алынуға тиісті сомаларды немесе қаржылық қорытынды есепте ашылып көрсетілуге тиісті ақпараттарды айқындайды. Басқа заңдар немесе нормативтік актілер субъект басшылығы тарапынан сақталуға тиісті, яғни, олар субъектіге өзінің қызметін жүзеге асыруға құқық беретін шарттарды белгілейді. Субъект қызметінің заңдар мен нормативтік актілерге сәйкес келмеуі айып пұл төлеу, сот процесстері және тағы сол сияқты қаржылық зардап шегуге алып келуі мүмкін.

Аудиттің стандарттары

Аудит стандарттары (СА) - аудиторлық қызметті реттеудің маңызды элементі ретінде қаржылық есептіліктің бухгалтерлік есепті жүргізу мен қаржылық есептілікті қалыптастырудың жалпы қабылданған қағидаттарына сәйкестігі жөнінде аудиторлық пікірді білдіруде барынша объективтілікке қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұдан басқа, СА аудиторлық әдістемелердің алуан түрлілігі кезінде тексерудің сапалық критерийлеріне қатысты біркелкілік параметрлерін белгілейді.

Стандарттар аудит пен аудиторлық қызметте маңызды рөл атқарады, өйткені олар:

- аудиторлық тексерудің жоғары сапасын қамтамасыз етеді;
- аудиторлық практикаға жаңа ғылыми жетістіктерді енгізуге жәрдемдеседі;
- пайдаланушыларға аудиторлық тексеру процесін түсінуге көмектеседі;
- мамандықтың қоғамдық имиджін жасау;
- аудиторға клиентпен келіссөздер жүргізуге көмектеседі;
- аудиторлық процестің жекелеген элементтерінің байланысын қамтамасыз етеді.

Аудиттің стандарты және нормативтері екінші топқа жататын құжаттар. Олар арқылы аудит жұмысын тікелей бір жүйеге келтіріп отырады.

Аудиттің стандарты және нормативтері деп -аудит принциптерінің талабына сәйкес аудит қызметін жүргізуге белгіленген ереже-нұсқауларды айтады. Сол ереже-нұсқаулар аудиторға өз жұмысын ұйымдастыруға, аудит әдістерін анықтауға әртүрлі шаруашылық жағдайларына орынды баға беруге, аудитор қортындысын жасауға негіз болады. Себебі, аудиторлар сол стандарттар мен нормативтердің талабына сәйкес жұмыс істеу үшін үздіксіз өздерінің біліктілігін, мамандықтарын жетілдіріп, ізденіп, оқып қажет болса ғылыми зерттеу жүргізіп отыруды қалыптастырады.

Өзінің мазмұнына және арналған мақсатына сәйкес аудит стандарты үш топқа бөлінеді:

- 1) жалпы стандарттар;
- 2) жұмыс стандарты;
- 3) ақпарат стандарты.

Осы стандарттар аудит қызметінің құрылымын, схемасын анықтайды.

Жалпы стандарты

Жалпы стандарттар мазмұны-аудитор мамандығын, іскерлігін, мамандық сапасын, мамандықпен өз міндетін атқару, мақсатына жету жолындағы аудитордың мамандық бейнесін құрайды. Аудиторға жалпы стандарттар тұрғысынан қойылатын талаптар мен міндеттер: мамандық; қызметкерлік; дербес тәуелсіздігі мен объективтігі; аудит қызметіне дайындық деңгейі, мәлімет жинау; ақпарат жасау; қызмет көрсету барысында түсініктеме беру.

Жалпы стандарттың аудитке қоятын үлкен талабының бірі - ол дербес тәуелсіздігі. Аудитор өз қызметін белгілеген бағдарламасы бойынша жүргізеді, оның тәуелсіздігі аудит қызметі заңының талабына сәйкес жоғарыда айтылған аудит принциптеріне негізделген, аудит әдістеріне сәйкес өз құқысына сүйене отырып аудиторлық тексеру жүргізеді.

Жұмыс стандарты

Жұмыс стандарты дегеніміз ол - аудит қызметін жүргізу үшін дайындалған ереже-нұсқаулар жинағы. Оған жататындар: аудит қызметін жүргізу жоспары, ағымдағы бақылау әдісі мен бағдарламасы, мәліметтер жинау жүйесі, ішкі бақылау жұмысына баға беру.

Аудиттің негізгі мақсаты - оның жаппай тексеру жүргізу арқылы негізгі міндетін орындау, аудиторлық қорытынды жасау болса жұмыс стандарты сол аудит процесінің барлық ағымына қажет әдіс жолын анықтайтын аудит құралы.

Ақпарат стандарты

Аудит қызметінде ерекше орын алатын стандарттың ең соңғы сатысы ол - **қорытынды жасау, немесе ақпарат стандарты**. Шаруашылық субъектілерінің белгілі бір уақыт кезеңіндегі өндірістік немесе коммерциялық әйтеуір кәсіпкерлік шаруашылығының нәтиже көрсеткіштері өткен уақытқа сәйкес (айлық, тоқсандық, жылдық) қорытынды жасалынып бір жүйеге келтіріледі. Бұл процесс өте күрделі.

Аудиттің халықаралық стандарттары

Аудиттің халықаралық стандарттары (бұдан әрі ХАС) аудитке көзқарасты реттеу тетігі болып табылады. Хас мақсаты оның міндеттерін, мақсаттарын, тәсілдерін және аудитті жүзеге асыру рәсімдерін бірыңғай түсінуді алу мақсатында аудит жүргізудің негізгі қағидаттарын сипаттаудан тұрады. Стандарттармен сапаны анықтаудың негізгі өлшемдері, әдіснаманың бірлігі анықталады, бұл қаржылық ақпаратты пайдаланушыларға аудиттен кейін оның дұрыстығына сенімді болуға мүмкіндік береді.

Халықаралық аудит практикасында стандарттардың 4 негізгі түрі бар:

- жалпы стандарттар;
- жұмыс стандарттары;
- есептілік стандарттары;
- арнайы стандарттар .

Жалпы стандарттар кім тексеру жүргізетінін анықтайды, Тәуелсіздік, кәсіпқойлық, адалдық қажеттілігін көрсетеді.

Жалпы стандарттарға аудиттің негізгі қағидаттары, қаржылық есептілік аудитінің мақсаттары мен көлемі, аудиторлық білім беру стандарты, аудитордың клиент алдындағы міндеттеме-хаты жатады.

Жұмыс стандарттары аудиторлық топқа қатысушылардың жұмысын тексеруді жоспарлау, бақылау, ішкі бақылау жүйесін зерделеу, қорытындыларды жеткілікті негіздеу, олардың негізінде сенімді қорытынды қалыптастыру талаптарын қамтиды.

Аудиттің жұмыс стандарттарына аудиторлық жұмысты жоспарлау, аудиторлық дәлелдемелер, аудиторлардың алаяқтық немесе қате анықталған кездегі іс-әрекеттері, сапаны бақылау жатады.

Есептілік стандарттары аудитордың қаржылық есептілікті тексеру туралы есебін, аудиторлық есептердің түрлерін, баланс жасалғаннан кейінгі, аудиторлық есепке қол қойылғаннан кейінгі оқиғаларды қамтиды.

Арнайы стандарттары қызметтің жекелеген салаларында аудит үшін пайдаланылатын банктер аудитінің, сақтандыру қызметінің және т. б. ерекше стандарттары жатады.

Бірнеше деңгейдегі аудиторлық стандарттар бар:

- халықаралық;
- ұлттық;
- ішкі (қоғамдық ұйымдардың стандарттары және аудиторлық фирмалардың стандарттары – Фирмаішілік стандарттар).

Фирмаішілік стандарттарды әзірлеудің негізгі бағыттарын шартты түрде келесілерге бөлуге болады::

- аудит тәртібі этикасы саласындағы стандарттар;
- Фирмаішілік құжат айналымы бойынша стандарттар;
- аудит бағыты бойынша тексеру жүргізу әдіснамасы саласындағы стандарттар.

Кез келген Фирмаішілік стандарттардың негізіне алынуы тиіс басты принциптер:

- тәуелсіздік;
- кәсіпқойлық;
- мінез-құлық этикасын сақтау;
- пікірдің негізділігі;
- ақпаратты ұсыну дәлдігі;
- клиентке қатысты тілектестік.

Халықаралық стандарттар негізінде ұлттық стандарттар әзірленеді-оларды әзірлеу кезінде халықаралық стандарттар не назарға алынады, не әзірлеу үшін негіз болады. Бірқатар елдерде өз стандарттарын әзірлемеуге және халықаралық Ұлттық ретінде пайдалануға шешім қабылдау.

Аудиторлардың кәсіби этика кодексі

Аудитор заңнаманы сақтай отырып, аудиторлық тексеру жүргізуге міндетті. Бұдан басқа, ол өзіне ұсынылған құжаттарды сақтауға және меншік иесінің келісімінсіз олардың мазмұнын жария етпеуге міндетті.

Тексеру объективті, әрбір фирманың ішінде бекітілген тиісті әдістеме бойынша жүзеге асырылуы тиіс. Аудитордың жеткілікті білімі болуы тиіс, бұл қолданылып жүрген заңдардан ауытқуларды табу ғана емес, сонымен қатар кәсіпорынның қаржылық жағдайын жақсарту жөніндегі шараларды ұсыну.

Аудитордың кәсіби этика кодексіне сәйкес, аудитор өз клиентіне деген сенімді сақтауы, сондай-ақ құпиялылықты сақтауға жауапты болуы тиіс.

Тексеру кезінде экономикалық субъект аудитордан толық экономикалық ақпарат алуға құқылы. Заңға сәйкес аудитор шарт жасалғаннан кейін ғана аудиторлық тексеруге кірісуге міндетті.

Аудитордың этикалық нормалары

Негіз сенімділік білдіру туралы келісімді орындайтын кәсіби бухгалтерлердің қызметі кәсіби бухгалтерлердің этика Кодексі және халықаралық сапа стандарттары негізінде қосымша реттелетіндігіне назар аударады.

Келесі этикалық принциптер белгіленеді:

- Тәуелсіздік;
- адалдық;
- объективтілік;
- кәсіби құзыреттілік және тиісті орындау;
- құпиялылық;
- кәсіби мінез-құлық.

Назарларыңызға рахмет